

**CINE SÎNT
PROTAGONIȘTII?**

SPECTACOLUL POLITIC, SPECTACOLUL TEATRAL

Am trăit, la mijlocul lunii iunie, cel mai straniu spectacol cu funcții inversate: o scenă dominată de personaje secundare, episodice și figuranți — halebardieri, soldați, șomeri, speculanți, incendiatori, mineri, privitori ca la teatru — în timp ce protagoniștii, nevăzuți, acționau în culise, declanșând o reprezentare grotescă și tragică. Aceasta să fie oare soarta scenei social-politice românești: absența protagoniștilor, atotputernicia figurației, haosul conflictual? Modelul antic a fost îngropat: nu sintem robii Destinului, nu sintem nici intruchipările orgoliilor zeești. Modelul shakespearian a fost, la rindul lui, pulverizat: soldații, paznicii, tilharii au luat iocul regilor și lorzilor, iar lupta pentru putere se dă fără Henrici, în numele celor din umbră, al fantomelor de la Elsinor, al fapturilor de ceață din visele macbethiene. Asistăm, prin urmare, la o dez-eroizare a teatrului, după ce în decembrie redescoperisem eroii.

Dezlănțuirea urii, a patimilor, a furiei devastatoare și fratricide nu mai are, pare-se, nevoie de personaje principale. Nici răul, nici binele nu-și mai aleg intruchiparea unică, exponențială, filosofică, totul pare să revină la elementaritate, la primitivismul naturii. Instinctul de conservare, de supraviețuire, care ne-a dominat în anii sumbri ai totalitarismului, a cedat prioritatea instinctului de agresiune.

Stăm oare sub semnul sartrian al răului care s-ar afla în *ceilalți*? Sau poate că răul, cum spunea un personaj al lui Camil Petrescu, provine din lipsa de imaginație? Sau, dacă e să-l ascultăm pe Andre Glucksmann, din ignoranță? (Filosoful francez relatează cum a fost calificat drept fascist și agent CIA numai fiindcă luase apărarea lui Soljenitin.) Probabil că toate acestea la un loc sînt Răul, dar și refuzul toleranței, refuzul comunicării, exclusivismul. Și nu mai puțin faptul că răul e în noi. Propria vinovăție caută să descopere vinovăția celorlalți pentru a se elibera, ignoranța și lipsa de imaginație falsifică dimensiunile acestei vinovății, născocesc ținte, intoleranța, exclusivismul și refuzul dialogului amplifică falsul, toate acestea dînd frîu liber instinctului agresiv.

O astfel de piesă nu s-a scris, nu s-a scris încă, dar o întrezăresc cu spaime. Nu atît pentru ceea ce ar arăta ea, cît pentru ceea ce nu ar putea să arate. Nu ar putea să arate binele, pe care nimeni, nici măcar Socrate, nu a reușit să-l definească decît prin antinomie. Și, mai ales, nu ar putea, sau nu ar ști să-i arate pe protagoniști, care rămîn în culise, lăsînd figurația să-și dispute intimitatea în tentativa de a desăvîrși haosul inițial.

Și totuși binele există, chiar dacă nu-l putem defini în atîtea feluri. Și totuși protagoniștii există, chiar dacă se ascund în culise, conducînd din obscuritate conflictul.

Cine sînt, totuși, protagoniștii?

D.S.

ACCESUL LA CATHARSIS

La lecția despre genuri și specii literare, subiectul tragediei avea drept punct central noțiunea de catharsis. Tensiunea forțelor sufletești între groază și milă tinde să producă, ni se explica, o benefică inseninare. Urma să ieșim din amfiteatre (respectiv, din sălile à l'italienne) împăcați cu lumea și cu noi înșine, purificați, mai buni.

Cu amărăciune trebuie să recunoaștem faptul că din tragedia care a zămislit eliberarea din decembrie n-am ieșit nici mai buni, nici împăcați cu lumea. Îndrăznesc să avansez ipoteza că neimpăcarea își are originea în noi înșine. Cum ar fi posibil catharsis-ul, pe scenă și în viață, fără obligatoria delimitare, în primul rînd în forul nostru intim, între bine și rău? Unul și același fapt se infățișează diferit, în funcție de oglinda ce-l reflectă; privind fix în același loc, unii văd diavoli albi, înaripați, alții îngeri negri, cu coarne. Să nu ne mirăm, și nici să nu ne îngrijorăm din cale-afară; această stare febrilă, această furie negatoare pe care o trăiește societatea românească este, pe de o parte, rezultatul pulverizării punctului de vedere unitar, al falimentului judecății univoce, pe de alta, expresia caracterului derutant, ambiguu, aleatoriu, al realității ineseși. Aflăm lucruri îngrozitoare despre chinul de fiecare zi al unor oameni de lingă noi. Alte lucruri, probabil și mai îngrozitoare, nu izbutim să le aflăm și nu știm dacă le vom afla vreodată.

Căutîndu-ne fiecare pe cont propriu ieșirea din labirint, trăindu-ne onest in-doielile, parcurgem, cu mic cu mare, un

proces de însănătoșire a mentalității, de înlăturare a consecințelor depersonalizante ale unei lungi perioade de educație unanimistă. La capătul lui, după ce ne vom fi dat răspuns la întrebarea ce e bine și drept și ce nu, accesul la catharsis devine posibil.

Așa stau lucrurile, privite rațional, dedramatizat, la nivelul intelectului. Dar există și tendința de semn contrar, instalată în avanscenă, unde atenția generală este acaparată de o explozie la nivelul afectelor; climatul pasional, convulsiv („toxic“, cum l-a numit Andrei Pleșu), distorsionează percepția, producînd efecte devastatoare în special în sfera relațiilor. Se frîng prietenii de-o viață, au loc renegări și desolidarizări altădată de neimaginat, idoli ai multîmilor își pierd aura. Asemenea drame sînt, probabil, inevitabile în trena unei revoluții. Dar, în această ceață de resentimente, deloc prietnică gîndirii lucide și regenerării etice (în consecință, nici creației), unii se ră-tăcesc de-a binelea. Cu adevărat ucigaș este războiul din presă; anumiți combatanți își uită (?) menirea, obsedați fiind să-și plătească reciproc polițe, într-o vindictă hrănită din acumularea de umilințe ce au degradat global această breaslă — poate mai mult decît pe oricare alta — sub dictatură, împingînd-o acum, paradoxal, ca, în loc să se răscumpere, să jongleze periculos cu relele aflate în cutia Pandorei. Să credem că la un moment dat vor putea fi pur și simplu puse între paranteze aceste cuvinte cu cap vidia, rostite sau scrise și difuzate în milioane de exemplare? Îngrijorător se anunță efectul pervers (efect scontat? avatar de ucenic vrăjitor?) al presiunii psihologice, incolo-